

ОЛИЙ ТАЪЛИМДА ТАРИХ ФАНИДАН МУСТАҚИЛ ТАЪЛИМ ТОПШИРИҚЛАРИНИ ИШЛАБ ЧИҚИШНИНГ МЕТОДИК АСОСЛАРИ

Аметов Данияр Даулетиярович

Бердак номидаги Коракалпак давлат университет уқитувчиси

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14204290>

Аннотация:

Ушбу мақолада олий таълимда тарих фанини ўқитиш жараёнида мустақил таълим топшириқларининг аҳамияти ва уларни самарали ишлаб чиқишнинг методик асослари таҳлил қилинган. Муаллиф мустақил таълим орқали талабаларнинг танқидий фикрлаш қобилияти, мустақил тадқиқотлар олиб бориш ва таълим жараёнида фаол иштирок этиш имкониятларини ривожлантиришга эътибор қаратади. Ушбу тадқиқотда таълим топшириқларини ишлаб чиқишда эътиборга олиниши керак бўлган тамойиллар ва тавсиялар берилган. Асосий калит сўзлар: тарих фани, олий таълим, мустақил таълим, топшириқлар, методика, тадқиқот, танқидий фикрлаш.

Калит сўзлар:

тарих фани, олий таълим, мустақил таълим, топшириқлар, методика, тадқиқот, танқидий фикрлаш, ахборот технологиялари, таълим жараёни, ижодий ёндашув.

Олий таълим жамиятда етук мутахассислар тайёрлаш жараёнида муҳим ўрин тутди. Ушбу жараёнда талабаларнинг билим даражасини ошириш, уларни мустақил ишлашга тайёрлаш, танқидий фикрлаш ва ижодий ёндашувни шакллантириш асосий вазифалардан ҳисобланади. Тарих фани эса бу борада алоҳида ўрин тутди, чунки у инсонларнинг ўтмишни тўғри англаши, ҳозирги замон ва келажакни тушунишлари учун асос яратади.

Мустақил таълим топшириқлари талабаларни ўқув жараёнининг марказига қўяди, уларнинг индивидуал эҳтиёжлари ва қизиқишларини инобатга олади, таълим жараёнида ижодийлик ва тадқиқотчиликни рағбатлантиради. Шу боисдан, тарих фанидан мустақил таълим топшириқларини ишлаб чиқишнинг методик асосда амалга ошириш муҳим аҳамиятга эга.

2. Тарих фанидан мустақил таълим топшириқларини ишлаб чиқиш зарурлиги

Мустақил таълим тушунчаси ва унинг ўрни

Мустақил таълим — бу талабаларнинг ўзлари мустақил равишда таълим олиш, тадқиқот ўтказиш ва билимларни ўзлаштириш жараёнини назорат қилишга йўналтирилган таълим формаси. Унинг асосий вазифаси талабаларнинг таълим жараёнига бўлган қизиқишини ошириш ва ўз билим даражасини оширишга йўналтиришдир.

Тарих фанидан мустақил таълимнинг аҳамияти

Тарих фанини ўргатишда талабаларга фақатгина маълумотларни етказиб бериш эмас, балки уларни мустақил таҳлил қилишга, турли манбалар билан ишлашга ва улардан хулоса чиқаришга ўргатиш муҳим. Бунинг учун мустақил таълим топшириқлари муҳим аҳамият касб этади. Улар талабаларнинг танқидий фикрлашини ривожлантириш, ўтмиш воқеаларини таҳлил қилиш ва уларни ўзаро боғлиқ ҳолда тушунишга кўмаклашади.

3. Тарих фанидан мустақил таълим топшириқларини ишлаб чиқишда қўлланиладиган методлар

Ҳужжатларни таҳлил қилиш методи

Ҳужжатлар тарихи фанининг муҳим манбалари ҳисобланади. Талабаларга турли тарихий ҳужжатларни бериш орқали уларнинг мазмунини таҳлил қилиш ва маълумотларнинг ишончилигини баҳолаш топшириқлари ўтказиш мумкин. Бу метод орқали талабалар тарихий воқеаларни ўзлари мустақил таҳлил қилишни ўрганадилар, фактлар асосида хулоса чиқариш қобилиятини ривожлантирадилар.

Тадқиқот ишлари

Талабаларни мустақил тадқиқот ишлари билан шуғуллантириш, уларга алоҳида тарихий мавзулар бўйича тадқиқот ўтказиш топшириқлари бериш муҳимдир. Бу уларнинг муаммоларни ҳал қилиш қобилиятини ривожлантиришга ёрдам беради ва мустақил иш олиб бориш кўникмаларига эга бўлишларига кўмаклашади.

Муаммоларни ҳал қилишга йўналтирилган топшириқлар

Муаммоларни таҳлил қилишга йўналтирилган топшириқлар тарихий воқеаларни танқидий таҳлил қилишга, уларни ўзаро боғлашга ва муаммонинг ечимига янгича ёндашувларни топишга имкон беради. Масалан, ўқувчиларга муайян даврдаги тарихий вазиятни тушунтириш ёки унга нисбатан танқидий таҳлил бериш топшириқлари орқали уларнинг танқидий фикрлаш қобилиятини ривожлантириш мумкин.

Дастурий таъминотлардан фойдаланиш

Замонавий таълим жараёнида ахборот технологияларининг ўрни муҳим. Талабаларга тарихий маълумотларни тадқиқ қилиш ва уларни таҳлил қилиш учун дастурий таъминотлардан фойдаланиш топшириқлари бериш мумкин. Бу, уларнинг ахборот манбаларини танлаш, таҳлил қилиш ва улардан самарали фойдаланиш кўникмаларини ривожлантиради.

4. Мустақил таълим топшириқларини баҳолаш ва уларнинг самарадорлигини аниқлаш

Баҳолаш мезонлари

Мустақил таълим топшириқлари орқали талабаларнинг ўқув жараёнидаги фаолиятини баҳолаш учун қуйидаги мезонлардан фойдаланиш мумкин:

- Таҳлил қилиш қобилияти — талабаларнинг фактлар ва маълумотларни мустақил таҳлил қилиш қобилияти қандай ривожлангани.
- Маълумотларнинг ишончлилиги ва аниқлиги — ёзма ишлардаги маълумотларнинг ишончли ва аниқ бўлиши.
- Ёзма ишлар мантиқийлиги — ёзма ишлардаги фикрларнинг мантиқий тартибда берилиши ва уларнинг ўзаро боғлиқлиги.
- Ижодий ёндашув — талабаларнинг таълим топшириқларига ижодий ёндашуви ва янги ғояларни қўллаши.

Самарадорликни ошириш учун тавсиялар

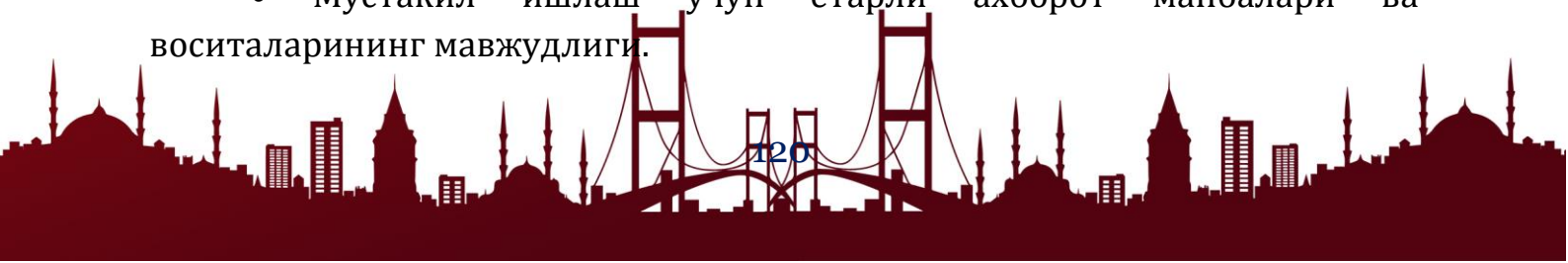
Мустақил таълим топшириқларининг самарадорлигини ошириш учун:

- Талабаларнинг индивидуал қизиқишлари ва эҳтиёжларини инобатга олиш;
- Мавзуга йўналтирилган муаммоларни ҳал қилишга йўналтирилган топшириқларни ишлаб чиқиш;
- Талабаларнинг мустақил ишлашга бўлган қизиқишини ошириш учун қўшимча рағбатлар бериш.

Мустақил таълим натижаларига таъсир этувчи омиллар

Мустақил таълимнинг натижасига қуйидаги омиллар таъсир кўрсатади:

- Талабаларнинг тайёргарлик даражаси;
- Мустақил таълим топшириқларининг мослиги ва қийинлиги;
- Мустақил ишлаш учун етарли ахборот манбалари ва воситаларининг мавжудлиги.

Хулоса

Олий таълим тизимида тарих фанидан мустакил таълим топшириқларини ишлаб чиқишнинг асосий мақсади талабаларнинг мустақил фикрлаш, танқидий таҳлил қилиш ва ижодий ёндошувни ривожлантиришдан иборат. Мустакил таълим талабаларга шахсий масъулиятни ҳис қилишга, билимларини мустақил равишда бойитишга ва ўқув жараёнида фаол иштирок этишга ёрдам беради. Тарих фанидан мустақил таълим топшириқларини ишлаб чиқишда уларнинг турли хил манбаларни таҳлил қилиш, тадқиқотлар ўтказиш ва турли тарихий фактларни баҳолаш қобилиятларини ривожлантириш имконини яратади.

Мустакил таълим топшириқлари, асосан, танқидий фикрлашни ривожлантиришга қаратилган бўлиб, талабаларга тарихий маълумотларнинг турли манбаларини қиёсий таҳлил қилиш ва уларни ўзаро боғлиқ ҳолда ўрганиш имконини беради. Бу жараёнда талабалар турли методлар орқали таълим олишларига рағбатлантирилади. Масалан, ҳужжатларни таҳлил қилиш, тадқиқот ишларини олиб бориш, тарихий воқеаларни муҳокама қилиш ва муаммоларни ҳал қилишга қаратилган топшириқлар уларнинг фикрлаш даражасини оширади.

Тарих фанидан мустакил таълим топшириқларининг тўғри танланиши таълим жараёнининг самарадорлигини оширади. Бунда талабаларнинг қизиқишлари ва қобилиятларини инобатга олиш муҳим аҳамиятга эга. Агар топшириқлар талабаларнинг индивидуал эҳтиёжларига мос келса, улар ўқув жараёнига кўпроқ қизиқиш билан ёндашадилар, таълимдан кўпроқ фойда оладилар ва тадқиқот ишларига ижодий ёндошув кўрсатадилар. Бу эса талабаларда фақатгина тарихий билимларни эмас, балки уларнинг фикрлаш ва таҳлил қилиш қобилиятларини ривожлантиришга ёрдам беради.

Мустакил таълим топшириқларини баҳолаш жараёнида эътибор талабаларнинг мустақил таҳлил қилиш қобилиятига, ёзма ишларининг мантиқийлигига ва ижодий ёндашувларига қаратилади. Баҳолаш натижаларига асосланиб, таълим топшириқларининг самарадорлигини ошириш учун тавсиялар берилган ва уларни такомиллаштириш бўйича фикрлар билдирилган. Мустакил таълим топшириқларини самарали ишлаб чиқиш орқали тарих фанини ўргатиш жараёнида ўқувчиларнинг ўқув жараёнида фаол иштирокини таъминлаш, уларнинг шахсий

иктидорларини очиб бериш ва тадқиқотчилик қобилиятларини ривожлантириш мумкин.

Бундан ташқари, тарих фанидан мустақил таълим топшириқларини такомиллаштиришнинг яна бир муҳим жиҳати замонавий технологиялардан фойдаланишдир. Ахборот технологиялари ёрдамида талабалар тарихий маълумотларга осонроқ етиб боришлари, уларни таҳлил қилишлари ва турли манбалар билан ишлашлари мумкин. Шу сабабли, келажакда тарих фанидан мустақил таълим топшириқларини ишлаб чиқишда ахборот технологияларидан самарали фойдаланиш йўллари ўрганиш зарур. Масалан, интернет манбалари, электрон кутубхоналар ва махсус таълим платформалари орқали талабаларнинг мустақил ишлаш имкониятларини кенгайтириш мумкин.

Тарих фанидан мустақил таълим топшириқларини ишлаб чиқишда талабаларнинг шахсий қизиқишлари ва эҳтиёжларини инобатга олиш ўқув жараёнининг сифати ва самарадорлигини оширади. Бу эса, ўз навбатида, мутахассислар тайёрлаш жараёнида муҳим ўрин тутадиган таълим тизими ривожланишига ҳисса қўшади. Мустақил таълим топшириқлари тарихий билимларнинг фақатгина ўтмишни ўрганиш учун эмас, балки уларни ҳозирги замон воқеалари билан боғлаш ва келажак учун муҳим хулосалар чиқаришда ҳам қўллашга ёрдам беради.

Умуман олганда, олий таълимда тарих фанидан мустақил таълим топшириқларини ишлаб чиқиш мутахассисларнинг ҳар томонлама ривожланишига кўмаклашади. Бу жараёнда муаллимларнинг ўрни ҳам муҳим, чунки улар талабаларга тўғри йўналиш беришлари ва уларнинг мустақил ишлаш қобилиятларини қўллаб-қувватлашлари керак. Тарих фанидан мустақил таълим топшириқлари мустаҳкам методик асосларга эга бўлса, таълим жараёни янада самарали ва қизиқарли бўлади, бу эса талабаларнинг умумий билим ва маданият даражасини оширади.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Google Scholar (<https://scholar.google.com>)
2. ResearchGate (<https://www.researchgate.net>)
3. JSTOR (<https://www.jstor.org>)
- ERIC - Education Resources Information Center (<https://eric.ed.gov>)
4. ERIC - Education Resources Information Center (<https://eric.ed.gov>)
5. Academia.edu (<https://www.academia.edu>)
6. SpringerLink (<https://link.springer.com>)
7. Taylor & Francis Online (<https://www.tandfonline.com>)
8. Cambridge Core (<https://www.cambridge.org/core>)